

ÁGH ISTVÁN:

Így történik

Apám szeméből a szemedbe
anyám szeméből a szemembe
micsoda messi sugár
planéták tüzelnek egymásra
Így történik kezem hasamra való
előtt madárrá változása

TELEPÜLÉSI TENDENCIÁK — NÉPESSÉGMEGTARTÁSI TÖREKVÉSEK

Élettér és komfortlehetőség

A valahol élés, a letelepedés kulcskérdése a gazdasági eltartó erő, a munkalehetőség mellett a lakásépítés. Lakni pedig napjainkban a falusi portákon is egyre inkább összkomfortban szeretnek az emberek. (Sándorfalván a lakások 98 százalékában van villany, 85 százalékában víz, 70 százalékában fürdőszoba is. Deszken a 955 lakóházból 950-ben van elektromos áram; 570-ben fürdőszoba és WC is; 850-ben pedig PB-gázt használnak.) A Szeged környéki községekben 10—15 éve épült sok-sok házban összkomfortosítanak, a most építkezni szándékozók pedig már eleve a közművesített telkeket keresik. A tanácsok már a telkek kialakításánál figyelembe veszik ezt, hiszen céljuk elsősorban a fiatalok helybéli letelepítése, illetve a városból kitelepülők vonzása.

Az igénynek, az elvárásnak községenként más-más módon, de próbálnak eleget tenni a tanácsiak. A legelőrelátóbbak Zsombón, ahol 202 telket alakítottak ki — közművesítve, négyzetméterenként 39+15 forintért; a plusz 200 darab úgynevezett ifjúsági telekkel ez mintegy 15 évre oldja meg az építési helygondokat. Deszken most 35—40 telek vár vevőre (50 forint/négyzetméter); Bordányban 30—40 (35—60 forint/négyzetméter); Domaszéken 36—40 forint/négyzetméter); Újszentivánon az elmúlt három évben 53 teleknek lett új gazdája (átlag 40 forint/négyzetméter áron). Ugyanakkor Küküllőháza igénylők híján a telkekből zártkerteket kellett csinálni. — A telekinálalt általában meghaladja egyelőre a keresletet.

A letelepülni szándékozó fiatalokat a telek biztosítása mellett más módokon is támogatják a tanácsok. Kamatmentes és vissza nem térítendő kölcsönökkel. Pedagógusok és iparosok esetében több községben (például Szatmazon, Zsombón, Domaszéken) kedvezményes árú telek juttatásával. A közművesített telkeken kölcsönök felvételével, rokonai segítséggel egyre több fiatal pár építkezik a volt szegedi járás területén.

S építkezik mind több városból kitelepülő is (elsősorban Sándorfalván, Deszken, Szőregen). Közülük többen — a lakásügyi tanácsrendelet alapján — állami támogatást és kamatmentes kölcsönt is kaptak a letelepedéshez. A lakásvásárlásokhoz, illetve a házépítésekhez tavaly és az idén Szeged tanácsa 12 családnak adott kölcsönt, illetve támogatást, 740, illetve 450 ezer forintnyit.

Az új otthonokat építők-teremtők persze a környékbeli falvakban is önérejükre számíthatnak leginkább. S erre az önerőre, illetve a sok magánerebből összefonódó közerőre számítanak a településfejlesztési feladatok egy részének megoldásánál a helybéli tanácsok is. Elsősorban a komfortosabb, marasztalóbb életformát biztosító infrastruktúra kialakításában. Azaz a vízvezeték, a közúti fejlesztésekben, a villany-, illetve gázvezetésben. Hiszen e területeken találkozunk leginkább a közérdek a magánóhajjal, a többiek komfortja-kényelme az egészével. — S a tapasztalatok azt mutatják, hogy a kettő manapság egyre jobban összefügg. A köz számára is hasznos munkákat leginkább ott és azok végzik, ahol és akiknek saját előnyük, hasznuk is származik belőlük. (Kíása a gödröt az utcán a portája előtt a gázcsőnek, ezekben a napokban például Sándorfalván az is, aki semmiféle társadalmi munkára nem volt eddig kapható. S csak-csak megtisztítják az árkokat a gáztól, szeméttől

a legtöbb helyen, ahol azzal fenyeget a víz, hogy befolyik a portára...)

A vízellátással egyébként a térségben nem sok gond van, szinte mindenütt teljeskörűen megoldott, s jó a víz. Hidroglóbuszok, vízvezetékek épültek sorra az utóbbi években, fűtők-fűrik az új kutakat. A legtöbb helyen azon igyekeznek, hogy az új telkekre is vizet juttassanak. — A csatornákkal jóval több a gond. A nyílt árkokat tisztítják, hosszabbítják mindenfelé, hogy megoldják a belvízelvezetést. A szennyvíz elvezetésére viszont ezek nem alkalmasak, s ezért minden házhoz udvari derítőaknákat kell csinálni és gondoskodni kell a szippantásról. Nemcsak az gond, hogy nincs szennyvízelvezető csatornarendszer a falvakban, hanem az is, hogy hová vezessék, ürítsék a piszkos vizet. Erre az eddigigél sokkal nagyobb figyelmet illenék fordítani — s nemcsak a környezetvédőknek.

Sokat illik, kell fordítani — pénzt is, munkát is — az utakra. Zsombó kivételével, ahol körülbelül 98 százalékos az útkiépítettség, Deszken, ahol 70 százalékos és Rőszkén, ahol 75 százalékos a jó utak aránya, mindenütt bőven van tennivaló, hogy legalább salak vagy homokbeton burkolatú utakat építsenek. Tiszaszigeten, Újszentivánon, Bordányban, Sándorfalván, Domaszéken alig 10—20 százaléka szilárd burkolatú csak az utaknak. — Amiket viszont jól megvilágítanak. Az áramszolgáltatást ugyanis minden községben megoldották már.

Megoldott, s többnyire jónak tartható a 11 Szeged környéki község közlekedése is. A buszjáratok az igényeknek általában megfelelnek, csak iskolaszemélyben, csúcsidőben van panasz — az viszont jogos — arra, hogy a kocsik zsúfoltak. Az ingázó munkások többsége szerencsére nem azokon utazik, mert a munkaadók jó része maga gondoskodik dolgozói szállításáról. A bejáró, ingázó dolgozók többsége még így is többet tölt utazással, napi egy óránál.

A közlekedés mellett a városba bekötő másik kapocs, a telefon már sokkal több bosszúságot okoz a környékbeli településeken. Igaz, nagy előrelépés, hogy valamennyi falut bekapcsolták a távhívásba, de nincs elég telefonállomás. Nemigen érték például a sándorfalviak, hogy náluk miért nem szervezett kötvényakciót a posta, holott 80—100 igénylő van, s miért szervezett Dócon, ahol pedig igény sem volt. S vajon miért nincs kötvény az egyik legdinamikusabban fejlődő községben, Deszken? — Valószínűleg csak körültekintőbben kellett volna szervezni...

Mint például a gázellátást. Ami mostanság a településfejlesztés legidősebb — s egyben leglátványosabb, legkézzelfoghatóbban hasznát is hozó programja a környéken. S jól szervezett összefogással szépen halad is, sőt, Zsombón és Bordányban már be is fejeződött. A nagy munkálaton túllévők tapasztalatait bizonyonnyal eredményesen tudnák hasznosítani azokban a falvakban (Dócon, Küküllőháza, Domaszéken, Rőszkén), ahol csak a VIII. öt éves tervben kezdik a bekötést.

A tapasztalatok hasznosításának jó kerete, színtere a Városkörnyéki Bizottság, amelynek ülésein egyre inkább az összefogás lehetősége, a térségi szemlélet kap hangot. Az együttműködés kerül előtérbe, amire nagy szükség is van — például a környezetvédelemben vagy a kereskedelem, a szolgáltatások terén — ahhoz, hogy úgymond komfortosabb legyen az élettér a falvakban.

SZABÓ MAGDOLNA

Realizmus-átértékelés

KÉPEK, SZOBROK VÁSÁRHELYEN — 1987-BEN

Újkori művészettörténetünk egyik legvitatottabb fogalma a realizmus. Oly sok félreértés, hamis jelentéstartalom, erőszakolt jellemző tapad hozzá, hogy darázs-fészekbe nyúl, aki megkísérli újmódi tartalmát, lényegét és lehetőségeit fölterképezni. Pedig a feladat egyre elodázhatatlanabb, különösen olyan jelentős, immár művészettörténeti kiállítássorozat kapcsán, mint az új-jáéledő, tágabb horizontokat nyitó, ugyanakkor eredeti hitvallásához hűnek maradni szándékozó vásárhelyi őszi tárlatok sora. Úgy gondolom, a mostani, 34. seregszemle jó alkalom e realizmus-fogalom fölvetésére, s talán egy termékeny vita, egy művekkel alátámasztott eszmecsere elindítására. Mert nem kell különösebben képzett műértőnek lenni ahhoz, hogy fölfedezzük, jó néhány olyan mű szerepel a falakon és posztamenseken, amelyek néhány évvel ezelőtt nemhogy a Tornyai Múzeumba, de Vásárhely holdudvarába sem igen kerülhettek. Változott a világ, s ezt a változást — ha némi lépéshátránnyal is — követni volt kénytelen a realizmus-szemlélet is, mely hosszú éveken keresztül makacsul kötötte magát egy valamikor korszerű, de immár túlhaladott ábrázolóművészeti képhez.

Mondjuk ki mindjárt az elején, amit szubjektív hangú katalógus-előszavában Patay László festőművész és megnyitójában Vajda György művelődési miniszterhelyettes is érintett, hogy a realizmus nem stíluskategória, és a „vásárhelyiség” nem elkülönülés, hanem eszmei egység, művészi és világnézeti alapállás. Arról lehet szó ugyanis, hogy ha a realizmust valóságábrázoló, elkötelezetten problémafeltáró, a mindennapi életben gyökerező művészeti és poéticának tekintjük, akkor ennek legfőbb lényege a változás, a társadalmi-gazdasági-erkölcsi mozgásoknak adekvát tükrözése. Az, hogy e törekvés jórészt ábrázoló jellegű, az éppen lényegéből következik: tisztánlátási szándékából, elkötelezetten humanista világnézetéből, erkölcsi tartásából, esztétikai igényességéből, közérthetőségre való törekvéséből, azaz abbéli szándékából, hogy a művészet nem öncélú tevékenység, hanem közösségformáló, embergazdagító munka. Ebből következően a megújuló realizmuskép tartalma sokkal inkább megragadható az alkotók magatartásformáiban, etikai viszonyaiban, a társadalmi problémák feltárásának érzékenységében, mondanivalójuk közkinccsá tételének tiszta megfogalmazásában. A realizmus tehát nagyon sokszínű stílusban, rendkívül gazdag kifejezőmóddal, a műfajok sokféleségében jelenhet meg. Ezt jól tükrözi a mostani tárlat, mely utat engedett eddig elkülönített törekvéseknek, teret nyújtott máig felületesen avantgardnak minősített alkotóknak, díjakat adott olyan művészeknek, akik Vásárhelyt nem régi stíluskategóriái miatt, hanem következetes és immár megújuló kész művészeti eszmeisége miatt választották a megméretéshez. S ez a tudatos fölállalt nyitás, ez a következetes frissítés jótékonyan hatott azokra az alkotókra, akiknek az elmúlt évtizedekben Vásárhely jelentette az életműépítés-épülés évi lépcsőfokait, akik ebben a közegben teremtettek immár művészettörténeti értékű pályaképet.

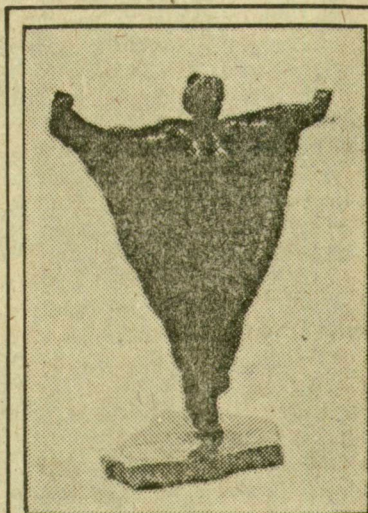
Az alföldi piktúra hagyományaihoz híven a vásárhelyi őszi tárlatoknak mindig is a festészet adta gerincét, mértékadó műfaját. Most is jelentős a festményanyag s öröndetes, hogy a Vásárhelyen élő művészek évek óta tartó következetes jelenléte most sem török meg, sőt erősödik. Németh József példamutató következetességgel készült ezekre a kiállításokra, minden tisztelet és elismerés kikezdetlenül színvonalú, szuverén vállagot építő műveinek. De engedtesék meg egy megjegyzés: Németh Jó-

zsefnek nemcsak kivívott rangja, de úgy tűnik, kikövetelt fala is van a tárlaton, ahol most is öt nagyméretű (115×125 centiméteres) olajképpel szerepel. Úgy gondolom, három alkotás éppen annyit mutatna Németh szintentartott művészetéből, mint öt, s akkor talán az idei Tornyai-plakettes Kéri László festőművész is igazán méltó helyre kerülhetett volna két remek festményével.

A még fiatalnak számító művész rendkívül tartalmasan ötvözi a hagyományos ábrázoló jellegű kifejezőmódokat a legkorszerűbb módszerekkel, s tartalmaiban úgy kapcsolódik napjaink gondjához, hogy mindig képes a konkrét jelenségeken túlmutató általánosításra. Hézső Ferenc — túl nagyszabású önálló kiállításán — jellegzetesen szállkás festésmódjával talán intimebb, de értékebb művekkel jelentkezett. Fejér Csaba két idős ember bravúros portréjában ismét bizonyította emberábrázoló képességének nagyvonalúságát, Csikós András impresszionisztikus tájképek mellett egy kisközségszerte remítő találkozás intim képét is megfesti, Szalay Ferenc ismét a kiemeríthetetlen részletek embertartalmú üzeneteit kottázza.

Azok a művészek, akik leginkább kötődnek Hódmezővásárhelyhez, figyelemre méltó képekkel tisztelték meg a mostani kiállítást. Itt elsősorban Somos Miklós rendkívül tartalmas, önmagát és emberi kapcsolatainkat is vallató festményeire, Csizmadia Zoltán nagyvonalú balatoni tájaira, Kollár György megújulásra képes mély tűzű faktúráira, Kosztia Rozália sötét zöldekből és kékekből épülő alföldi tájaira, Patay László a század bonyolult és zavaros világát átélő szándékozó, barokkosan kavargó látomására, és Szurcsik János mind rajzossabb életképeire gondolok. Azok a fiatalok — vagy már nem is olyan fiatalok — is jelentős mértékben járulnak hozzá a mostani tárlat sikeréhez, akik jelzesszerűen már többször jelen voltak az előző kiállításokon, de most éretten, mondanivalóban és kifejezőmódban kristálytiszta fontos műveket küldtek. Gondolok itt Tóth Ernő mesét, cirkuszt és rideg valóságot ötvöző képeire, Tenk László zaklatott tájaira, Váli Dezső temető-elemzéseire, Pataki Ferenc a természet arcát kutató sorozatára, Kárpáti Tamás picit megtorpanó látomásaira, Kovács Tamás Vilmos emberi kapcsolatokért áhító képeire, Krajcsovics Éva gyöngyházzsínakkal festett tételanyaira.

S mellettük jól megférnek a legifjabbak, akik már nemcsak hogy ko-

TÓTH VALÉRIA: TÁNCOSNŐ

pogtatnak, de határozottan teszik le névjegyüket, mint például Tácsik János, Lics Zsuzsa, Demeter Zsuzsa, Csáth Annamária. A szociografikus únaturalizmus képviselői — Balogh Gyula, Marosvári György, Székelyhidi Attila, Szakáll Ágnes — halványabban szerepelnek, az újeklektika modernista tagjai — köztük Neuberger István, Pollacsek Kálmán, Müller Árpád — tágitják, színezik az összképet.

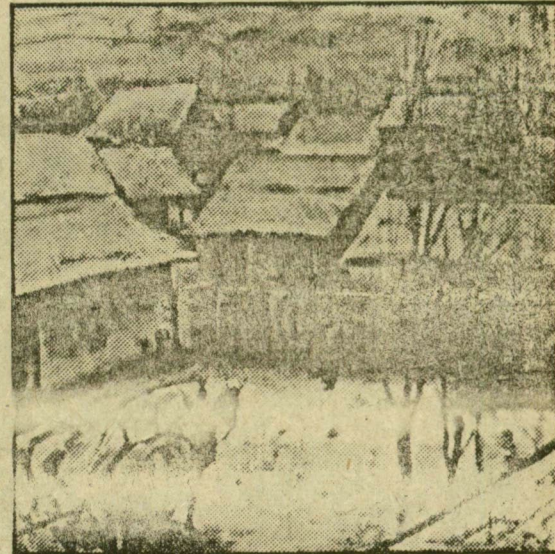
A grafika még mindig intellektuálisabb, összetettebb, groteszkebb, néha szarkasztikusabb a festészetnél. Nem véletlen, hiszen két szélső pólusát olyan alkotók határozzák meg, mint a bravúrosan rajzoló, szikarságában is rendkívül szellemes Rékassy Csaba és a nyelvvel és a vonallal egyaránt virtuózan bábó Almásy Aladár. Mellettük olyan megbízható értékek sorakoznak, mint Bikácsi Daniela, Engel Tevan István, Kiss Tibor, König Róbert, Püspöky István, Szily Géza. Szabó Tamás, akit mindenekelőtt szobrászként ismerünk, két ragyogó rajzzal is jelen van a tárlaton. S íme a szoboranyag, melynek meghatározó értékei közé tartoznak Tóth Valéria bronzba öntött lányalakjai, amelyek mozdulataikkal képesek emberi érzelmek, indulatok, gondolatok kifejezésére. Máté István szobrai és tervei picit túlmunkálnak tűnnek, Balás Eszter ismét keményen formálja tömbös plasztikáit, Czinder Antal közterek felé közelít, Csikai Márta szobrai virágot bontanak, Janzer Frigyes elforduló Cirill-Metod kettőse nem sok újat képes mondani. Kiss György kemény érmei mellé három karakteres portrét is küldött, Muzsnay Ákos döbbetenes Szilágyi Domokos-émlékrajzai mellé egy nagyszerű emlékműtervet is kiállított.

Nem volt könnyű dolga a tárlat rendezőjének, Kratochwill Mimi művészettörténésznek. A zsűri még mindig engedékeny, részint egyes alkotóktól sok művet választ, másoknak — érdemtelenül — a jelenlétet biztosítja. A Tornyai múzeum szobáinak falai viszont nincsenek gumiból, három és félszáz mű átgondolt és következetes elrendezése szinte megoldhatatlan feladat. A rendező mégis fölállalt egy szimpatikus koncepciót, azt tudniillik, hogy a múzeum mind a tizenegy termében igazi, értékes műveket is helyez, így végig ébren tudja tartani a nézők érdeklődését. Hozzásegít ahhoz, hogy felismerjük: régen volt ilyen friss szellemű, széles áttekintést nyújtó, élvezetes és értékes műveket felsorakoztató őszi tárlat vásárhelyen.

TANDI LAJOS

NÉMETH JÓZSEF: ÁLLDOGALÓ BIVALYOK

FODOR JÓZSEF: HAVAS TETŐK